

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

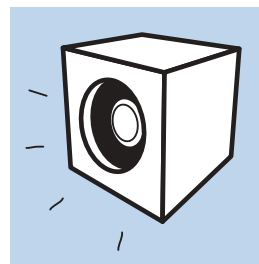
The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/67400>

Please be advised that this information was generated on 2019-09-23 and may be subject to change.

INKEER

Door Leon Wecke

Inkeer is besef krijgen van de verkeerdheid van wat men gedaan heeft. Het is een proces van zelfkritiek dat zeker niet altijd, na welke verkeerde daad of handeling dan ook, plaats heeft. Er is iets voor nodig. De dodelijke waarschuwing op het pakje rookwaar is voor vele verstokte rokers onvoldoende reden om tot het besef te geraken dat niet-roken een boven het roken verre te prefereren niet-bezigheid is.

Pas enige maanden geleden kwamen zowel de redactie van de New York Times als ook die van de Washington Post – de laatste ooit de grootcommunicator van Watergate – tot het besef dat er iets geschort had aan hun berichtgeving en commentaar inzake de Irak-oorlog. Beide media waren weinig kritisch geweest in hun berichtgeving en commentaar inzake de oorlogsnoodzakelijkheid. Pas tweeëneenhalve maand voor de verkiezingen, had men het licht gezien, waardoor de eigen tekortkomingen zichtbaar werden. De vraag is dan waar dat licht vandaan kwam en hoe het kon gebeuren dat men zo lang in duisternis gewandeld had? Een ingestorte genade van bovenaf kon het niet geweest zijn. Dat kan individuen overkomen, die bijvoorbeeld na decennia van dronkenschap plots bekeerd worden en, om, zoals ene George Bush, vervolgens slechts van het grote goed vervuld door het leven te gaan.

Het licht bij de Post en de New York Times werd aangedaan door de aanzwellende stroom berichten over de twijfelachtigheid van informatie en informatiebronnen waaruit regering en inlichtingendiensten geput hadden. Met name de onttronning van de oplichter en hoog betaalde dissident Ahmed Chalabi was in dezen van belang. Maar uiteraard ook de slechte gang van zaken in Irak. En zulks noopt tot nadenken over de ratio van de betreffende expeditie. Daarbij kwam dat het schokeffect van 9/11 de door Al Qaida toegebrachte 'shock and awe', minder krachtig werd.

Er zijn vele redenen te geven waarom de journalist niet in alle objectiviteit de werkelijkheid zal (kunnen) weergeven. Ook hij is afhankelijk van beelden van de werkelijkheid: de mens is een beperkt wezen en ook de journalist behoort tot die soort. Beelden van de werkelijkheid, die als kenmerk hebben dat ze de feitelijke veelal onvolledig, vertekend en met fantasie-elementen aangevuld weergeven. Voor de journalist geldt dat de hoofdredactionele lijn niet onbelangrijk is en dat Mac Luhans 'the medium is the message' nog steeds geldig is. De ontoegankelijkheid van het gebeuren – of het een slagveld is of een bijeenkomst van het kabinet dan wel de bronnen van inlichtingendiensten – leidt ertoe dat vertrouwd moet worden op per definitie subjectieve voorlichting. En ook als de journalist als een fototoestel te werk zou gaan en de letterlijke opvattingen van deze of gene weergeeft, werkt hij mee aan de verspreiding van de werkelijkheidsopvatting zoals deze of gene die geuit heeft.

Maar het was vooral de nationaliteit, het burgerschap van de journalist dat aan een weinig kritische houding ten grondslag lag. Na 9/11 maakte immers iedere Amerikaan deel uit van het grote patriottische reveil, dat als gevolg van de plotselinge kwetsbaarheidervaring ontketend werd. Wie kritiek had op de leider was immers een verrader, 'wie niet met ons is, is met de terroristen', aldus Bush. Welke journalist kon

al vroegtijdig tot het besef komen dat de legitimatie van de oorlog aan leugens, bedrog en halve waarheden was opgehangen? Kon in een democratisch landen verwacht worden dat een regering volk en vaderland op zo'n wijze zou vernachelen? Pas toen tal van commissies met hun bedenkingen kwamen, toen duidelijk werd dat de massavernietigingswapens als een gemakkelijke legitimatie waren gepresenteerd en van een onmiddellijk vriend en bondgenoot bedreigend gevaar geen sprake kon zijn geweest, werd men wakker. De conclusie van de bekeerlingen is dat men kritischer had moeten zijn, dat bepaalde wel kritische of van het regeringsstandpunt afwijkende artikelen ook wel eens op de frontpagina hadden mogen staan en dat men correctie van verkeerde voorstellingen van zaken of aangedragen feiten met meer nadruk had moeten presenteren. Beter ten halve gekeerd dan ten hele gedwaald.

Maar helaas zullen vele media niet tot enige zelfreflexie komen. Zij kunnen dat niet, vooropgesteld dat ze het zouden willen. De bezitters van die media laten zelfkritiek niet toe. Ze blijven meewerken aan het presenteren van een plaatje van de werkelijkheid dat het gevestigd gezag het best uitkomt. En helaas, zelfs het meest onwerkelijk plaatje blijft werkelijker voor lezer, kijker of luisteraar dan de échte werkelijkheid. De oorlog tegen het terrorisme kon zo een oorlog tegen Irak worden. En dat er geen enkel te bewijzen verband was tussen Irak en 9/11 en geen enkele kaper uit Irak kwam, maar 14 betrokken wel uit Saoedië Arabië kan de opgelegde onwerkelijkheidszin van de burger niet ondermijnen. In het land van de vrijheid geldt ook de vrijheid om met kracht wat niet waar is tot waarheid te verheffen. En natuurlijk geldt daar ook voor iedereen de vrijheid van drukpers, zodat tegengeluiden gehoord kunnen worden. Maar het probleem is wel dat niet iedereen, ook in de Verenigde Staten, een drukpers heeft. ■